KREDIT MODUL TIZIMIDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARNI TAYYORLASHDA ELEKTRON PEDAGOGIKA KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH JARAYONI

Olimov Baxriddin Jalol o‘g‘li - Guliston davlat universiteti “Matematika” kafedrasi tayanch doktoranti
E-mail: baxaolim6668@gmail.com

Annotatsiya: Hozirgi kunda internet texnologiyalari rivojlanishini barcha sohalarda kuzatishimiz mumkin. Shu jumladan pedogogika sohasida ham muhim o‘rin egallamoqda. Ushbu maqolada Elektron pedagogika, pedagogikaning muhim bir tarmog‘i ekanligi, bu esa samarali pedagogika va bir qator zamonaviy raqamli texnologiyalarni o‘z ichiga olgan xoldagi rivojlanish jarayonlari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Elektron pedagogika, pedagogika, internet, texnologiya, empirik, ta’lim, transformatsion, didaktik, e-didaktika, raqamli, onlayn ta’lim.

Jahonda zamon talabiga javob beradigan yetuk malakali mutaxassislarini tayyorlash jumladan, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarnio‘qitishning tashkiliy-metodik asoslarini tadqiq qilish, axborot texnologiyalari imkoniyatlari orqali virtual elektron resurslarni ishlab chiqish, ta’lim jarayonini texnologiyalashtirish maqsadlariga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar salmog‘i yuqori hisoblanadi. Xususan, bo‘lajak pedagog kadrlar tayyorlash jarayonini samarali tashkil qilishda innovatsion ta’lim muhiti sharoitida jarayonlarga oid dinamik illyustratsiyali o‘quv materiallarini loyihalash, kompyuter texnologiyalari va dasturlaridan foydalanish, ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlarida multimediali elektron vositalarni qo‘llashga optimal yondashuvlar bilan bog‘liq ilmiy ishlanmalar ko‘lamini oshirish zarurati ko‘zga tashlanmoqda. Modulli o‘qitishda o‘quv dasturlarini to‘la qisqartirilgan va chuqurlashtirilgan tabaqalash orqali bosqichma-bosqich o‘qitish imkoniyati yaratiladi. Ya’ni o‘qitishni individuallashtirish mumkin bo‘ladi. Modulli o‘qitishga o‘tishda quyidagi maqsadlar ko‘zlanadi:

- o‘qitishning uzluksizligini ta’minlash;
- o‘qitishni individuallashtirish;
- o‘quv materialini mustaqil o‘zlashtirish uchun yetarli sharoit yaratish;
- o‘qitishni jadallashtirish;
- fanni samarali o‘zlashtirishga erishish.

Modulli o‘qitish texnologiyasining an’anaviy o‘qitishdan farqli xususiyatlarini quyidagi jadvalda keltirdik:

An’anaviy o‘qitish texnologiyasiga asoslangan Modulli o‘qitish texnologiyasiga asoslangan[5]

• Bir tomonga yo‘naltirilgan axborotning mavjudligi

• Bir tomonlama muloqot (darslik→ o‘qituvchi→talabalar)

• Axborot olish imkoniyati mavjudligi

• Xotirada saqlash imkoniyati mavjudligi

• Ma’nosini tushunmagan holda mexanik tarzda yodlash.

• Fikrlash va amaliy faoliyat orqali tahsil olishda faol ishtirok etishni rag‘batlantirish

• Ikki tomonlama muloqotni tashkil qilish

• Tahlil qilish orqali ma’lumotni eslab qolish

• Bilim va ko‘nikmalarni namoyish etish

• Mazmunni tushunish va hayotga bog‘lash.

XX asrning ikkinchi yarmida ilmiy-texnik taraqqiyot o‘zining yuksak cho‘qqilariga erishdi. Ilmiy texnik taraqqiyotining (ITT) hozirgi darajasi shundayki fan texnika va texnologiya rivojining erishilgan sur’atlarini mamlakat qay darajada rivojlangan bo‘lmasin alohida olingan mamlakatda uni ta’minlab bo‘lmaydi. ITT keyingi rivoji faqat turli mamlakatlardagi olim va mutaxassislarning hamkorligi ilmiy-tadqiqot ishlarning integratsiyasi natijasida amalga oshirilishi mumkin. Fan texnika va texnologiyaning taraqqiyoti ta’lim taraqqiyoti darajasi bilan chambarchas bog‘liqligini e’tiborga oladigan bo‘lsak ta’lim sohasidagi xalqaro integratsiyaning ustuvorligi yaqqol muammoga aylanib qoladi. Bu kredit texnologiyani yaratilishini va qo‘llanishining dolzarbligini belgilaydi. Chunki ta’lim sohasidagi xalqaro integrallashuvi eng avvalo o‘quv jarayonini kredit texnologiyasi asosida tashkil etishiga tayanadi. Modulli ta’limda kredit tizimi. Bugungi kunda oliy ta’lim tizimi oldidagi eng asosiy vazifa malakali mutaxassisni tayyorlash. Bunday mutaxassisni tayyorlash uchun, albatta, unga nisbatan surilayotgan talablar tizimini aniqlab olish kerak. Ushbu savolga javob qidirib, quyidagi to‘rt yo‘nalishdagi talablar tizimiga duch keldik:[4]

1. O‘z sohasi bo‘yicha zaruriy bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lish.

2. Sohaga oid mavjud bilimlarini doimiy ravishda mustaqil oshirib borish, ya’ni mustaqil ta’limga tayyor bo‘lish.

3. Sohaga innovatsiyalar kiritish uchun mustaqil izlanish va ijod qilish ko‘nikmasiga ega bo‘lish.

4. O‘z vaqtini rejalashtirish, boshqarish va o‘z faoliyatini tashkil etish ko‘nikmasiga ega bo‘lish.

Barchamizga ma’lumki butun dunyoda ta’lim tizimini rivojlantirish keng ko’lamda amalga oshirilmoqda. Shunday ekan tizimni rivojlanishida elektron ta’limning ham roli juda kattadir. Elektron pedagogika keng ma’noda ta’lim texnologiyasi bilan ta’minlangan xolda o‘quv jarayonini sifatli olib borilishini

ta'minlaydi. Bu onlayn ta'lim bilan bog'liq barcha masalalarni, nazariy asoslardan tortib, oliy o'quv yurtlarini, pedagogik tizimlarni, shaxsiy va kasbiy rivojlanishni, o'qitish va o'qitish printsiplarini, o'qitish usullari va usullarini qamrab oladigan keng qamrovli fan hamda baholash faoliyati samaradorligini o'z ichiga oladigan tizimdir[3]. AKT da ta'lim sifatini bir necha yo'nalishda oshirishi mumkin: o'quvchilarning ishtiyoqi va faolligini oshirish, asosiy ko'nikmalarni egallashga ko'maklashish va o'qituvchilar malakasini oshirish orqali. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari transformatsion vositalar bo'lib, ulardan maqsadga muvofiq foydalanilganda o'quvchilarga yo'naltirilgan muhitga o'tishiga yordam beradi. So'nggi yillarda pedagogikada elektron pedagogika atamasining ba'zi boshqa sinonimlari qo'llanila boshlandi. Bular raqamli va onlayn pedagogika tushunchalari bo'lib keng tarqalmoqda. Empirik jihatdan, pedagogik amaliyotda elektron pedagogika o'rganiladigan, o'qitiladigan pedagogikaning bir tarmog'i sifatida tushuniladi va o'quv texnologiyalarini rivojlantiradi hamda texnologiyani muvaffaqiyatli qo'llash uchun didaktik yondashuvlarni yaxshilaydi. Bu shuni anglatadiki, elektron pedagogika bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik amaliyotda edidaktikada o'quv nazariyalarining yangi to'plamlari yaratilmoqda. Pedagogik amaliyotda elektron pedagogikaning turli xil ta'riflari taklif qilingan:

- Raqamli axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanadigan o'qitish usullari hamda raqamli avlodning ta'lim imtiyozlarini qondirish;
- Internet orqali o'qitish yoki onlayn o'qishni o'rganish;
- Onlayn jarayonda turli muhit uchun maxsus ishlab chiqilgan o'qitish strategiyalaridan foydalanish;[1]
- Elektron pedagogika - bu internet tarmog'iga asoslangan elektron ta'lim pedagogikasi. Shunday qilib, elektron pedagogikaning qamrovi cheksizdir. Shu sababli, eng muhim tarkibiy ko'rsatmalarni aniqlash juda muhimdir. Elektron pedagogika o'rganishlari va amaliyoti asosan quyidagi masalalarni hal qiladi.
- Ta'limni tashkil etish usullari, shakllari va manbalari hamda ularning masofaviy o'qitish texnologiyalariga aloqasi;
- Internetni an'anaviy o'quv jarayonida qo'llash imkoniyati;
- Oliy ta'limda mobil texnologiyalar va masofaviy o'qitishning qo'llanilishi;
- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'quv jarayoniga pedagogik-andragogik yondashuvlar;
- Elektron o'quv tizimida o'qituvchilar va o'quvchilarning o'qish samaradorligini baholash[2];
- Kasbiy pedagogik vakolatlar, masofaviy o'qishni amalga oshirish uchun vakolatlarni rivojlantirish.

Ta'lim jarayonida shubhasiz turli xil texnologiyalarni qo'llash pedagogikaning mohiyatini aks ettiradi. Shuning uchun uning ushbu jarayonda e-didaktikani tushunchasi ham qo'llanilishi kerak. E-didaktika elektron pedagogikaning tarmog'i bo'lib ta'lim nazariyasi bilan shug'ullanadi. Ushbu jadvalda didaktik va e-didaktikaning mazmuniga oid asosiy ko'rsatmalar keltirilgan: 1-jadval

Didaktika	Elektron didaktika
O'quv jarayoni (tuzilishi, tamoyillari, qonuniyatlari, o'rganish nazariyalar);	Elektron o'quv jarayoni (o'quv muhiti, tamoyillar, qonuniyatlar, o'rganish nazariyalari);
Ta'lim usullari, o'rganish shakllari va manbalari;	Ta'lim usullari, o'quv shakllari, manbalari, elektron o'qishda qo'llaniladigan texnologiyalar va dasturlar;
O'qish natijalarini baholash (baholash usullari, vazifalari)	Ta'lim natijasini baholash (online baholash, yondashuvlar, funksiyalar)

1- jadval. Didaktikaning va elektron didaktikaning mazmuni.

Elektron ta'limning muhim vazifalaridan biri bu raqamli atrof-muhitni normal ijtimoiy hayot sifatida yaxshilash vositasi sifatida anglashga qodir shaxsni rivojlantirishdir. Shuning uchun elektron ta'limni rivojlantirishda quyidagi tarkibiy ko'rsatmalarga amal qilish joizdir:

- Ijtimoiy tarmoqdan foydalanish maqsadi va imkoniyatlari;
- ijtimoiy tarmoqning shaxsiy profilini yaratish va uning ichidagi operatsiyalarni bajarish shartlari;
- Ijtimoiy tarmoqlarda hamkorlik turlari va aloqa madaniyati;
- Internetdan foydalanishning mumkin bo'lgan xatarlari; texnologik va jinoiy tahdidlar, xavflarni minimallashtirish uchun individual harakatlar;
- Raqamli jamiyatdagi yoshlar o'rtasidagi ziddiyatlarning sabablari, "kitob avlodi" va "raqamli avlod" munosabatlarida aloqani rivojlantirish tamoyillari;
- Odamlarning asosiy ijtimoiy ehtiyojlari, raqamli sharoitda ushbu ehtiyojlarni qondirish usullari.

Bu axborot va aloqa sohalarida yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Shu sababli, raqamli muhitda tizim foydalanuvchilarining xatti-harakatlaridagi o'zgarishlarni o'z vaqtida tashxislash uchun pedagogik tadqiqotlar yanada faollashishi kerak. Shunday qilib xulosa qiladigan bo'lsak elektron pedagogika sohasidagi mavjud resurslarning tarkibiy tahlili natijalariga ko'ra quyidagi xulosalar chiqarildi: Elektron pedagogika pedagogikaning bir tarmog'i hisoblanadi; shuning uchun u tarkibiy tuzilish

xarakteristikasini aks ettirishi kerak. Elektron pedagogikani pedagogikaning bir tarmog'i sifatida ta'minlash va raqamli muhitda oqilona harakatlarni amalga oshirish uchun ko'nikma va munosabatlarni shakllantirish. Elektron ta'limning mazmuni raqamli avlod harakatlariga va ularning raqamli muhitga bo'lgan ehtiyojlariga qarab belgilanishi hamda elektron ta'lim mazmunini o'z vaqtida yangilash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Wang, V. C. X., Farmer, L., Parker, J., & Golubski, P. M. (2012). Pedagogical and andragogical teaching and learning with information communication technologies. Retrieved 26 May, 2016 from

2. McKay, E. (2013). E-pedagogy in online learning: New developments in Web mediated human computer interaction. Retrieved 27 May, 2016 from http://www.igiglobal.com/book/epedagogy-online-learning/72149

3. Tomei, L.A. (2013). Learning tools and teaching approaches through ICT advancements. Retrieved 25 May, 2016 from http://www.igiglobal.com/book/ learning-tools-teaching approaches-through/64895&f=hardcover-e-book.

4. Witta, E. L. (2009). Achievement in online vs. traditional classes. Retrieved 26 May, 2016 from http://www.igiglobal.com/viewtitlesample.aspx?id= 11731&ptid=352&t=achievement%20i n%20online%20vs.%20traditional%20classe

5. Jalolova P.M. Quantum mechanical models of the spectrum and orbital of the hydrogen atom. // Eastern European Scientific Journal. –Germany, 2018. (№ 1).